

APPLICATION FOR ADDING LETTERS TO OLD TURKISH ALPHABET

Gökbey Uluç

Turkish Language Association President

gokbey@turkdilidernegi.org.tr

Türk Dili Derneği – Siyavuşpaşa, Aydede Str. No: 2A Bahçelievler, İstanbul, Turkey

I am applying for adding the “uş/ush” and “iç/ich” letters which are missing in the **Old Turkish Alphabet** in the Unicode. These letters are included in 8 inscriptions and they were used in 11 places. The inscriptions and sources which contain the mentioned letters were given detaily.

Submits for your information.

The Unicode Standard, Version 13.0

<http://unicode.org/charts/PDF/U10C00.pdf>

Name	uş/ush	Kind	Consonant	
Vocal	/ush/			
Sources	Talas and Yenisey manuscripts.			

Name	iç/ich	Kind	Consonant	
Vocal	/ich/			
Sources	Talas and Yenisey manuscripts.			

4. =uş

 = > (=u) ÷ ^ (=ş)

Bu işaret , , şekilleri ile sekiz yazıtta onbir yerde geçmektedir:

II (E41) Kemçik-Cirgak, 5. satır.

II (E42) Bay Bulun I

II (E49) Bay Bulun II, 1. satır.

II (E49) Bay Bulun II, 4. satır.

II (E67) Kara Bulun III, 5. satır.

II (E68) El Baji, 5. satır.

II (E68) El Bajt, 5. satır.

II (E68) El Baji, 10. satır.

II (E68) El Baji, 15. satır.

II (E86) Acura

VI, 1 Talas

VI, 13? Koysarı

Cite 1: Tuna, O . (1994). ESKİ DOĞU TÜRK YAZISINDA KULLANILAN LİGATÜRLER VE BUNLARLA İLGİLİ BAZI MESELELER HAKKINDA . Türk Dili Araştırmaları Yıllığı - Belleten , 38 (1990) , 207-222 . Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/belleten/issue/44134/544337>

Malov, 𐰚 ' yı k^1 okuyordu. 1961-1962'de bunları inceledim ve Malov'un deneme yolu ile bu sonuca varmış olması gerektiğini anladım; bunun üzerine, lengüistik analize başvurarak asıl değerin $u\text{ş}$ olduğunu tesbit ettim. Dayandığım esaslar şunlardı:

a. İşâret, cümlelerin hem başında hem sonunda bulunabiliyordu. Kelimelerin de hem içinde hem de sonunda yer alabiliyordu.

b. Malov, metni okurken bazı işâretleri ve net bir şekilde görünen 𐰚 'lardan birini atlamıştı. Kemçik-Cirgak'ta geçen 𐰚 , Malov'da yoktur. Aynı işâret El Bajı yazıtının 10. satırında da-bu defa cümle başında-bulunmaktadır.

c. Cümle sonundaki 𐰚 .yalnız kaldığına göre, müstakil bir kelimeyi temsil ediyor olmalıdır. Halbuki Malov'un 𐰚 için ileri sürdüğü k^1 değeri bir konsonanttır. Eğer bu değer doğru olsa idi, yanında aynı zamanda sabit bir de vokal olacaktı. Çünkü Türk Dilinde en kısa kelime ya bir vokal, ya da bir vokal bir konsonanttan ibarettir. Şu halde bu k^1 değeri yanlıştır.

d. Elimizdeki ikinci ip ucu, 𐰚 ile ifâde edilen bu tek heceli kelimenin, sentaks bakımından cümlelerin başında veya sonunda yer alabilecek bir gramer kategorisine mensup bulunması mecbûriyetidir.

Cite 2 Tuna, O . (1994). ESKİ DOĞU TÜRK YAZISINDA KULLANILAN LİGATÜRLER VE BUNLARLA İLGİLİ BAZI MESELELER HAKKINDA . Türk Dili Araştırmaları Yıllığı - Belleten , 38 (1990) , 207-222 . Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/belleten/issue/44134/544337>

İlgili Okunuşlar

Malov'unkiler	Benimkiler
$\text{𐰚} \text{𐰚} \text{𐰚}$ (a)r ¹ k ¹ (a)k ¹ (Tuva I, 4. satır)	(a)r ¹ k ¹ u ^ş veya (a)r ¹ k ¹ u ^ş
$\text{𐰚} \text{𐰚} \text{𐰚} \text{𐰚}$ t ¹ ok ¹ (u)m(Tuva I, 3. satır)	t ¹ uu ^ş (u ¹)m = tūşum
𐰚 k ¹	u ^ş

Cite 3 Tuna, O . (1994). ESKİ DOĞU TÜRK YAZISINDA KULLANILAN LİGATÜRLER VE BUNLARLA İLGİLİ BAZI MESELELER HAKKINDA . Türk Dili Araştırmaları Yıllığı - Belleten , 38 (1990) , 207-222 . Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/belleten/issue/44134/544337>

Benim bu çalışmamdan habersiz kaldığı anlaşılan Amançolov 1974'te un ş'yi karşıladığını ileri sürmüştür¹⁸. Vasil'yev de, herhalde aynı sebeple 1983'te Malov'un k¹ değerini muhafaza ediyor (s. 116, 13. tablodaki 19 ve 20 nolu şekiller) T. Tekin 1984 târîhli makalesinde hiçbir açıklamada bulunmadan için Malov'un ve benim yahut Amançolov'un ses değerlerimizi kış şeklinde birleştiriyor. Gerçekten grafik olarak = hattâ bu ses değerini destekler mâhiyettedir. Fakat, o zaman bu değer, içinde 'ların geçtiği metinlerde, öncekilerden daha iyi bir sonuç verebileceğini göstermesi ve bu değere nasıl ulaştığını açıklaması gerekir.

Cite 4 Tuna, O . (1994). ESKİ DOĞU TÜRK YAZISINDA KULLANILAN LİGATÜRLER VE BUNLARLA İLGİLİ BAZI MESELELER HAKKINDA . Türk Dili Araştırmaları Yıllığı - Belleten , 38 (1990) , 207-222 . Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/belleten/issue/44134/544337>

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11		1		1
														
I-16	I-16	I-16	I-16	I-16	I-16	I-16	I-16	I-16	I-16	I-16		I-3		I-44

Уникальные и редкие аллографы

Cite 5 D. D. Vasilyev, Grafiçeskiy Fond Pamyatnikov Tyurskoy Runičeskoj Pismennosti Aziyatskogo Areala, Moskova 1983, 160

kça: (Kiselëv 1949: Tablo LIII, 15); (Rıgdılon 1951a: 93); (Rıg-
on 1953: 89-90); (Vasilyev 1978: 96-98); (Vasilyev 1983: 40,
116); (İ. L. Kızlasov 1994: 299); (İ. L. Kızlasov-L. R. Kızlasov
94: 100, 101); (Aydın 2013a: 175-177); (Aydın 2015: 148).

E 88. Ağırşak-Damga

n. ölçülerinde olan yazıtta 8 satır bulunmaktadır (Vasilyev
40). Ağırşak-Mühür ve Pryaslitse-peçat' adlarıyla da bilinen
bugün Hakas Müzesindedir.

- 9<...>14 1.
↓ Y D1Y 2.
<...>1'>E84> 3.
<...>D1X>J 4.
143 5.
D>J^B119 6.
<...>X> 7.
H1Y1H1 8.

E 68. El-Bajı

Yazıt, 1902 yılında, El-Bajı bölgesinde bulunmuş ve iki parça taş 1903 ve 1916 yıllarında Minusinsk Müzesine taşınmıştır. Taş, 98x40x10, 84x40x10 ve 31x38x7 cm. (Vasilyev 1983: 35) ölçülerinde olup yazıtta toplam 29 satır bulunmaktadır. İlk kez Nasilov tarafından yayımlanmış (1963: 124-129) olup bugün Minusinsk Müzesindedir.

1. 1x7e9: ^1x<...>1: 5x8x7 1h(?) 7<...>
2. 1x5N: <...> ^1D: 5x ^148: 1x5 ^1D 1x<...>
3. : 5N: ^1<...> 1^8: <...> : 5) 114N: 1h<...>
4. : 1^8 1x<...> : 4x<...>
5. 1x7x 1h8: 41x: 141x: (5?) D 51<...>
6. 41: 1^8 1x: 4e<...>
7. <...> 1x: 5x<...>
8. 1<...> 1^<...> 58: 5x ^1 ^14N: 5x 1h
9. 1x7 1h: 11x ^1: 1x<...>
10. <...> 5x 5x 5x 5x ^1
11. 5x 5x: 1<...> D: 1x7<...>
12. 5x 5x: 1x 1x: 5x 1x: h<...>
13. <...> 1x 1x) 5x 5x: 1x ^1 ^1: 1x 1x
14. 1x: 5x 1x: (1<...> ^1: 1x 5x<...>
15. <...> 5x 1x: 5x 1x: 1x 1x: 1x 1x ^1
16. : 1x 1x: 5x 5x<...> 5x ^1<...>
17. e 1x 1x: 1x ^1: 1x 1x) : 5x 1x ^1
18. : (? ^1) 5x ^1 1x 1x: 1x 1x 1x: 1x 1x 1x ^1
19. : 1x 1x: 1x: 5x 5x 1x
20. >N: e 1x: 5x 1x: 1x 1x ^1
21. : <...> ^1 D: ^1 D: e 1x 1x
22. : 1x 1x: 5x ^1 48: 1x ^1 ^1 D
23. 5x 1x: h 1x 1x: 1x ^1 D 5x 1x
24. 1h
25. <...> 1x: 5x 5x 5x: e 1x 1x
26. : 1x (1) e: >: 5x ^1: > D: 1x 1x
27. : 1x 1x: 5x ^1 4x 1x 1x

сонунда раст кәлмәк мүмкүндүр:

※ 𐰽𐰺𐰍 şad (КТ6 14; Тон 5; Мок 28) жүксәк рүтбә

𐰽𐰺𐰎 yaşıl (КТ6 17) яшыл

𐰽𐰺𐰏 kişi (Тон 10; КТк7; Мок 27) адам

𐰽𐰺𐰐 oğuş (КТк 1) гөбилә

𐰽𐰺𐰑𐰒 taşda (Тон 4) ,бајырда

𐰽𐰺𐰓 ukuş (КТ6 29) чох.

"𐰽𐰺𐰑𐰒" yatıya.

Талас во III. Түркүстан жа- зы ишарөлөри	Јенисеј жазы ишарөлөри	Орхон жазы ишарөлөри	Һәрфләрин охунушу
𐰽𐰺𐰍𐰽𐰺𐰍	𐰽𐰺𐰍𐰽𐰺𐰍 𐰽𐰺𐰍	𐰽𐰺𐰍 𐰽𐰺𐰍	з (z)
𐰽𐰺𐰎𐰽𐰺𐰎	𐰽𐰺𐰎𐰽𐰺𐰎 𐰽𐰺𐰎	𐰽𐰺𐰎 𐰽𐰺𐰎	м (m)
𐰽𐰺𐰏	𐰽𐰺𐰏 𐰽𐰺𐰏	𐰽𐰺𐰏	п (p)
𐰽𐰺𐰐	𐰽𐰺𐰐 𐰽𐰺𐰐	𐰽𐰺𐰐	н (n)
𐰽𐰺𐰑	𐰽𐰺𐰑 𐰽𐰺𐰑	𐰽𐰺𐰑	ч (ç)
𐰽𐰺𐰒	𐰽𐰺𐰒 𐰽𐰺𐰒	𐰽𐰺𐰒	ш (ş)

2. Јалныз арха дамагда (галын) төлөффүз олунан сөзләр дахилиндөки сөсләри ифадә едөн самит сөс жазы ишарөлөри. Бу група дахил олан самит сөс жазы ишарөлөринин сајы чох аздыр. Бу һәрфләри бө'зөн өн дамагда төлөффүз лунан к, к, н самит сөсләрин гаршылығы кими дө өјрәнирләр:

✓ 𐰽 - архадамаг, кар, говушуг к самит сөсини ифадә едир. Бу сөс вө ону ифадә едөн жазы ишарәси сөзүн өввәлиндө, ортасында вө сонунда кәлән мүвафиг сөси ифадә едир. Јазылы абидөлөрдө һәммин жазы ишарәси илө јанашы ејни мөгамда 𐰽𐰽𐰽𐰽 Һәрфләриндөн дө истифа-дө олунмушдур. Көјтүрк мөтнлөри үзөриндө апарылан мүшәһидәләр

Cite 12: ŞÜKÜRLÜ, Elisa (1993). Qedim Türk Yazılı Abidelerinin Dili. Azerbaijan Devlet Pedagoji Üniversitesi Yayınları: Bakü

Cite 13: https://bitig.kz/show_big.php?fn=copies/567.gif

ş. Soldan sağa: (1)Altın Köl II, (2) Kültigin..., (3) Çakul IV..., (4) Barlık III, (5) Çakul II, (6) Hoytu Tamir VI, (7) Bige Tonyukuk, (8) Talas I..., (9) Talas III..., (10) Minusinks, (11) Kemçik-Çırgak, (12) Uybat III,.(13) Kara Yüs, (14) Ihe Hanin Nor, (15) Hoytu Tamir X, (16) Uybat III, (17) Minusinks, (18) Minusinks

=
3 = aš-ša, eš-še; η; = b; é; = s; š; = nt; η; m.
4 . . . .

SOURCES

AYDIN, Erhan (2018). *TAŞA KAZINAN TARİH – TÜRKLERİN İLK YAZILI BELGELERİ*. Kronik Kitap

AYDIN, Erhan (2019). *SİBİRYADA TÜRK İZLERİ - YENİSEY YAZITLARI*. Kronik Kitap

AMANCOLOV, A. S. (1973). İNTERPRETATSİYA NEKOTORIH RUNİÇESKİH ZNAKOV, Uçeniye Zapiski Tuvinskogo Naučno - İssledovatel'skiy Yazıka Literatur i İstorii, Vip. XVI, Kızıl 1973, s. 163-168

KORMUŞIN, İgor Valentinoviç (2017). YENİSEY ESKİ TÜRK MEZAR YAZITLARI - METİNLER VE İNCELEMELER. Çev: Rysbek Alimov. Türk Dil Kurumu Yayınları: Ankara

ŞÜKÜRLÜ, Elisa (1993). *QEDİM TÜRK YAZILI ABİDELERİNİN DİLİ*. Azərbaycan Devlet Pedagoji Üniversitesi Yayınları: Bakü

TUNA, O. (1994). ESKİ DOĞU TÜRK YAZISINDA KULLANILAN LİGATÜRLER VE BUNLARLA İLGİLİ BAZI MESELELER HAKKINDA . *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı - Belleten* , 38 (1990) , 207-222 . Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/belleten/issue/44134/544337>

TUNA, O. (2008) KÖKTÜRK YAZILI BAZI METİNLERDE KULLANILAN SEMBOLLERİN FONETİK DEĞERLERİ ÜZERİNE. *Dil Araştırmaları Dergisi*, Sayı: 2, Çev: Sinan Güzel, Bet: 111-128

VASİLYEV, D.D. (1983). GRAFİÇESKİY FOND PAMYATNİKOV TYURKSKOY RUNİÇESKOY PİSMENNOSTİ AZİYATSKOGO AREALA, Moskova 1983, 160

VASİLYEV, D.D. (1983). KORPUS TYURKSKİH RUNİÇESKİH PAMYATNİKOV BASSEYNA YENİSEYA, Leningrad